

چکیده

این مقاله، با بهره‌گیری از اظهارات شهید آیت‌الله سید ابراهیم رئیسی در دوران تصدی ریاست جمهوری کشور، به‌ویژه با استفاده از دیدگاه‌های قرآنی وی، چگونگی حکمرانی سبک زندگی از دیدگاه ایشان را به‌صورت روشمند تبیین می‌کند. چارچوب نظری سبک زندگی، مستخرج از مصوبه شماره ۳۳۰۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی، با عنوان «مبانی، اصول و الزامات پیاده‌سازی برنامه جامع سبک زندگی اسلامی - ایرانی» است که ۱۴ عرصه را برای «سبک زندگی» تعیین کرده، و چارچوب نظری حکمرانی بر مؤلفه‌های دوازده‌گانه، شامل تعیین و کنترل جهت راهبردی، مشارکت ذی‌نفعان، اعتمادسازی، مدیریت تضاد منافع، شفافیت و مسئولیت‌پذیری، استفاده از فناوری، الگوبرداری، مداخله سیاسی، ارتقای قابلیت نهادی، حاکمیت قانون، توانمندسازی و توزیع منابع استوار است. این پژوهش نشان می‌دهد که شهید رئیسی حکمرانی سبک زندگی را نه به‌عنوان مفهومی فردی، بلکه مفهومی اجتماعی - تمدنی، مبتنی بر قرآن کریم با تکیه بر مؤلفه‌های کلیدی حکمرانی، به‌ویژه تعیین و کنترل جهت راهبردی، ارتقای توانایی‌های سازمانی، الگوبرداری هوشمندانه، اعتمادسازی، جلب مشارکت ذی‌نفعان و جامعه مدنی و توانمندسازی و حمایت مورد توجه قرار داده است.

■ واژگان کلیدی

قرآن کریم، حکمرانی، سبک زندگی، حکمرانی سبک زندگی، مصوبه ۳۳۰۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی

«حکمرانی سبک زندگی» با تأکید بر اندیشه‌های قرآنی شهید رئیسی

محمدعلی دولت

m.dolat@sccr.ir

استادیار پژوهشی دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی

۱. مقدمه و بیان مسئله

«تدوین، ترویج و اجرای برنامه جامع سبک زندگی اسلامی - ایرانی» یکی از الزامات شورای عالی انقلاب فرهنگی بر اساس رهنمودها و مطالبات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و اسناد بالادستی کشور است. در توصیه نخست بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی درباره «علم و پژوهش» تصریح شده است که: «دنیای غرب به برکت دانش خود بود که توانست برای خود ثروت و نفوذ و قدرت ۲۰۰ ساله فراهم کند و با وجود تهیدستی در بنیان‌های اخلاقی و اعتقادی، با تحمیل سبک زندگی غربی به جوامع عقب‌مانده از کاروان علم، اختیار سیاست و اقتصاد آن‌ها را به‌دست گیرد». در توصیه هفتم این سند نیز که به موضوع «سبک زندگی» اختصاص دارد، «مقابله با سبک زندگی منحط غربی از طریق جهادی همه‌جانبه و هوشمندانه» مطالبه شده است. در بند چهارم پیوست حکم انتصاب اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی در سال ۱۳۹۰ نیز «طراحی و تدوین برنامه‌ای جامع برای ترویج سبک زندگی اسلامی - ایرانی در کشور و زمینه‌سازی برای اجرایی‌شدن آن توسط دستگاه‌های مسئول» به‌عنوان یکی از وظایف شورا بازگو شده است و مطالبه پرداختن به سبک زندگی، در احکام سالهای ۱۳۹۳ و ۱۴۰۰ نیز تکرار شده است. در برخی از اسناد بالادستی کشور نیز سبک زندگی به‌عنوان یکی از اولویتهای سیاستگذاری و برنامه‌ریزی و اقدامات فرهنگی کشور معرفی شده است. چنانکه در سند نقشه مهندسی فرهنگی کشور، راهبرد کلان پنجم به «سبک زندگی» اختصاص یافته، و در اقدام ملی یکم این راهبرد کلان، «تدوین و اجرای برنامه جامع سبک زندگی اسلامی - ایرانی» مطالبه شده است.

افزون بر این موارد، سخنرانی مقام معظم رهبری در تاریخ ۱۳۹۱/۷/۲۱ در استان خراسان شمالی، که به‌صورت مستقل، ابعاد گوناگون سبک زندگی را مورد توجه قرار دادند و به آسیب‌شناسی حوزه‌های گوناگون آن پرداختند، گویای ضرورت ورود عمیق و دقیق به این موضوع است. به‌رغم اینکه پس از این سخنرانی، در دبیرخانه شورای عالی انقلاب، کمیسیون سبک زندگی با مأموریت تدوین برنامه جامع سبک زندگی اسلامی - ایرانی فرهنگی تشکیل و راه‌اندازی، و پیش‌نویس برنامه‌های پیشنهادی برای حوزه‌های گوناگون آماده شد، اما این اسناد از دستور کار شورای عالی انقلاب فرهنگی بیرون ماند

انتخاب شهید آیت‌الله ابراهیم رئیسی (که از این پس به اختصار «شهید رئیسی» یاد می‌شود) به‌عنوان رئیس جمهوری کشور و استقرار دولت سیزدهم، نقطه عطفی در توجه قوه مجریه به موضوع سبک زندگی به‌شمار می‌رود و با اهتمام قوه مجریه، بلافاصله موضوع سبک زندگی (که در دوره قبلی کنار نهاده شده بود و اولویت نداشت) اولویت یافت و در دستور کار شورا قرار گرفت که نتایج آن، ابتدا در سال ۱۴۰۰ با مصوبه اولویت‌های سبک زندگی در ستاد هماهنگی نقشه مهندسی فرهنگی کشور و سپس در سال ۱۴۰۱ با مصوبه ۳۳۰۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی تجلی یافت. این مصوبات نخستین اسناد بالادستی کشور در حوزه سبک زندگی به‌شمار می‌رود و فصلی جدید در «حکمرانی سبک زندگی» در کشور رقم زد. ضمن اینکه به اقتضای شخصیت شهید رئیسی که در پرتو تعالیم قرآن و عترت شکل گرفته بود، بسیاری از نظرات و رویکردهای ایشان نشئت گرفته از آیات قرآن کریم است که بخشی از این امر، در سخنرانی‌ها و اظهارات ایشان منعکس شده است. با توجه به اینکه شهید رئیسی در پست‌های گوناگونی عهده‌دار مسئولیت بوده‌اند، در این مقاله، تنها سخنرانی‌های ایشان از ابتدای تصدی ریاست جمهوری تا ایام منتهی به تصویب سند در شورای معین و صحن شورای عالی انقلاب فرهنگی، یعنی دهم آبان سال ۱۴۰۱، مورد توجه قرار گرفته است. بر این اساس، پرسش این مقاله این است که: رویکرد شهید رئیسی در حکمرانی سبک زندگی مبتنی بر چه اندیشه‌های قرآنی بوده است؟

چارچوب نظری

الف. سبک زندگی

«سبک زندگی» از پیچیده‌ترین مقوله‌های انسانی و معرکه نظریه‌های گوناگون از سوی اندیشمندان است. پیچیدگی این مقوله هم از اینرو است که: ۱. انسان در کانون آن قرار دارد و علاوه بر ابعاد قابل مشاهده در رفتار و فعل فرد، ریشه‌های پنهانی مانند باورها و انگیزه‌های فردی و گروهی دارد. ۲. از شرایط گوناگون محیطی مانند فرهنگ جامعه و آداب و رسوم حاکم بر خانواده و... تأثیر می‌پذیرد. ۳. با رخدادها و مسائل گوناگون مربوط به اقتصاد و سیاست یا پیشرفت دانش و فناوری، به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم ارتباط دارد. ۴. بینش‌ها، باورها و جهان‌بینی حاکم بر نظام فکری پژوهشگر، در کیفیت دریافت او از این موضوع تأثیر به‌سزایی دارد. ۵. این شناخت، تنها توصیفی نیست؛ بلکه با تجویز

همراه است و رفتارهایی را به‌عنوان پیشنهاد یا الزام، مطرح می‌کند. مرور پیشینه نظریه‌ها و مباحث «سبک زندگی» نیز بیانگر این ادعا است؛ چنانکه در این باره ده‌ها نظریه از سوی نظریه‌پردازان غیر مسلمان و نظریه‌های گوناگونی از سوی اندیشمندان مسلمان با عنوان «سبک زندگی اسلامی» مطرح شده است.

آنچه در قالب نظریه‌های «سبک زندگی» و «سبک زندگی اسلامی» مطرح شده است، تأکید بر بخش‌های خاصی از انتخاب‌های فردی است که سبب تمایز فرد از دیگران می‌شود. «الگوهای رفتاری» (یکی از چهار محور «فرهنگ» در سند نقشه مهندسی فرهنگی) و یا «کنشهای پایدار و نظاممند افراد» با دو عنصر «وحدت» و «تمایز»، حد مشترک دیدگاه‌های گوناگون درباره سبک زندگی است (مهدوی کنی، ۱۳۸۷: ۲۰۸). هر چند مفاهیم کلیدی تعریف سبک زندگی در بخشی از این مقاله مورد توجه قرار می‌گیرد، اما این مقاله به‌دنبال تعریف سبک زندگی نیست؛ بلکه در صدد است تا از دید سیاستگذار، اموری را بررسی کند که تغییر آنها به پیدایش یا تمایز سبک خاص افراد و گروه‌ها منجر میشود و از این امور به «حوزه‌های سبک زندگی» یاد میشود.

در نگرشی حداقلی که با اکتفا به نگاهی جامعه‌شناسانه به سبک زندگی و با در نظر گرفتن حدود اشتراک و اختلاف آن با دیگر مفاهیم اجتماعی، مانند فرهنگ و...، سعی در تحدید آن به حوزه‌های خاصی دارد. بسیاری از طرفداران این نگرش در معرفی مصداق‌ها و حوزه‌های سبک زندگی، تنها به مواردی اشاره میکنند که ناظر به «حوزه شخصی» باشد و در تمایز خودخواسته فرد با افراد دیگر نقش داشته باشد. منظور از حوزه شخصی نیز شاهد توجه به بدن‌ها و مواردی است که به تصرفات فرد در جسم و داراییهای شخصی خود می‌پردازد. از اینرو، عموماً به اموری چون سبک سپری کردن اوقات فراغت و تفریح، سبک خودآرایی و پوشش، الگوی مصرف، رفتارهای جنسیتی و الگوی تغذیه اشاره می‌کنند (صالحی، ۱۳۸۱: ۲۳۷). با توسعه روزافزون کاربرد لفظ و مفهوم سبک زندگی نزد صاحب‌نظران دیگر رشته‌ها و تبدیل آن به مقوله‌های میان‌رشته‌ای که دانشهای سیاسی، اقتصادی، علوم تربیتی و حتی تربیت بدنی، علوم پزشکی، بهداشت و... با آن تعاملی دوسویه دارند، بر تعداد و تنوع مصداق‌ها و حوزه‌های سبک زندگی افزوده شد. در میان دانشهای تجربی، علوم پزشکی و بهداشت به‌دلیل نقش ویژه‌ای که برای پیشگیری در سلامت افراد

دارند، ورود گسترده‌تری به حوزه سبک زندگی داشته‌اند و سعی کرده‌اند که این مقوله ذاتاً فرهنگی را در خدمت پیشبرد اهداف سلامت‌محور قرار دهند (ر.ک: دالوندی و دیگران، ۱۳۹۱). با ورود مقوله سبک زندگی به حوزه اندیشه اسلامی و اضافه شدن نگاه دینی به آن، افزون بر نگرش انتقادی به نظریه‌های سکولار، تلاشهایی برای ارائه نظریه‌های بومی صورت گرفت. مهمترین تفاوت این نگرشها و دیدگاهها با نظریه‌های سکولار را میتوان در نگاه حداکثری به مصداق‌ها و حوزه‌های سبک زندگی مشاهده کرد؛ تا جایی که بسیاری از شئون، ابعاد و جنبه‌های فردی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و حتی نظامی و سیاسی، در این دایره گنجانده می‌شود.^۱

با ابلاغ مصوبه شماره ۳۳۰۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی، با عنوان «مبانی، اصول و الزامات پیاده‌سازی برنامه جامع سبک زندگی اسلامی - ایرانی» (که در ادامه مقاله، از آن به اختصار «سند سبک زندگی» یاد می‌شود). در تاریخ ۱۴۰۱/۸/۲۱، تعریف سبک زندگی اسلامی - ایرانی و ۱۴ عرصه آن مطرح نظر قرار گرفته است. بر اساس این سند، سبک زندگی اسلامی - ایرانی عبارت است از: منظومه الگوهای زیستی انتخابی و نسبتاً پایدار، مبتنی بر نظامهای اعتقادی، علمی، اخلاقی، معنوی و موازین شرعی اسلامی که بر بستر زیست‌بوم ایران، در ساختهای چهارگانه روابط با خدا، خود، آفریده‌ها و دنیا و دستاوردهای بشری، در جهت شکلگیری تمدن نوین اسلامی با سازوکارهای حکمرانی در دولت اسلامی در مواجهه با سبکهای زندگی معارض و رقیب تقویت می‌شود.

عرصه‌های سبک زندگی نیز عبارت است از:

۱. معنویت، مناسک عبادی و شعائر دینی

۲. تحصیل، تربیت اخلاقی و اندیشه‌ورزی

۳. تنظیم زمان، فراغت و تفریحات

۴. مدیریت سلامت و حفظ بدن (بهداشت و ورزش)

۵. تغذیه

۶. پوشش، آرایش و مُد

۱. رجوع شود به: دولت، محمدعلی؛ ولیزاده، محمدجواد و شکرانی، ابراهیم (۲۰۴۱)، *راهکار سیاستی تعیین حوزه‌های سبک زندگی اسلامی و کاربست آن*، دوفصلنامه دین و سیاست فرهنگی، دوره ۰۱، شماره ۲ (شماره پیاپی ۱۲): ۶۶ - ۵۸.

۷. رفتارهای اقتصادی و الگوی مصرف

۸. کسب و کار و کارآفرینی

۹. ازدواج، روابط جنسی و روابط خانوادگی

۱۰. تعاملات اجتماعی و اخلاق شهروندی

۱۱. رفتار سیاسی

۱۲. محیط زیست و طبیعت

۱۳. فناوریهای نو، فضای مجازی و رسانه‌های جمعی و اجتماعی

۱۴. شهرسازی، معماری و طراحی فضاهای زندگی

ب. حکمرانی

۱۰۲

برخلاف مفاهیم حکومت^۱ و دولت^۲ که به اقتدار سیاسی برای راهبری جامعه در مرز جغرافیایی مشخص توسط همه قوا اشاره می‌کند، حکمرانی^۳ نوعی اقتدار راهبری و هدایتگری جامعه در نهادهای دولتی، بخش خصوصی، نهادهای بین‌المللی و بخش مردم‌نهاد و تعاونی‌های مردمی به‌شمار می‌آید. حکمرانی، فرایند راهبری تعامل نظام‌مند کنشگران حکومتی و غیرحکومتی در قلمروهای ملی، فروملی و فراملی، از طریق خط‌مشی‌گذاری و تنظیم‌گری (و بازتوزیع) برای تسهیلگری و ارائه خدمات (عمومی) به‌منظور تحقق اهداف جمعی (مشترک بین کنشگران حکومتی و غیرحکومتی) با اعمال اقتدار مشروع در چارچوب آرمان‌ها و ارزش‌های آن قلمرو است (عالی و همکاران، ۱۴۰۳: ۸۲). حکمرانی، نوعی حکومت‌داری است که مشارکت‌کنندگان از سازمان‌های حکومتی، دولتی و حوزه‌های خصوصی و اجتماعی در مسیری معین، سازنده و رو به جلو با هم همکاری می‌کنند. این نوع فرایندها و ساختارهای تصمیم‌گیری و مشارکتی برای تدوین قوانین، تنظیم مقررات و تأمین شبکه‌های عمومی، تعریف و مشخص می‌شود. حکمرانی به‌دنبال توزیع قدرت در نهادهای گوناگون است و وظیفه اصلی حکمرانان، مشخص کردن و ایجاد ارتباط مؤثر بین آن‌ها است (عالی و همکاران، ۱۴۰۳: ۶۹، به نقل از: محمدی، ۱۳۹۸).

1. State
2. Government
3. Governance

حکمرانی مطلوب مستلزم سه رکن کلیدی است که بعضاً هم‌پوشانی دارند: ۱. اخلاق حکمرانی، مانند تعهد و اراده، گشودگی و روحیه انتقادی، درستی و پاسخگویی، که ویژگی رفتاری و اخلاقی افراد است. ۲. عقلانیت حکمرانی، که با دانش، تجربه، درک نظام‌مند و توان مدیران گره خورده است و شامل دوراندیشی، کل‌نگری، توجه به پیچیدگی‌ها و توان بازاندیشی می‌شود. ۳. رفتار ماهرانه حکمرانی، که مدیران را برای جهت‌گیری‌ها و رهبری و هدایتگری زیرمجموعه در دستیابی به اهداف آماده می‌کند و به سازماندهی، راهبری، سیاست‌گذاری، فهم، تفاهم، توافق، عمل، مراقبت، فرهنگ‌سازی، فرصت‌سازی و تسهیل‌گری اشاره می‌کند (بابایی و دیگران، ۱۴۰۳: ۱۵). می‌توان اهم دیدگاه‌ها درباره اصول حکمرانی مطلوب را در جدول ذیل خلاصه کرد (کلبه‌داری و دیگران، ۱۳۹۶: ۶۶۸)

۱۰۳

جدول ۱. اهم دیدگاه‌ها درباره اصول حکمرانی مطلوب

پژوهشگران	اصول حکمرانی مطلوب
کمیسیون اقتصادی اجتماعی آسیا و اقیانوس آرام (۲۰۰۴)	مشارکت، حاکمیت قانون، شفافیت، پاسخگویی، شکل‌گیری وفاق عمومی، حقوق مساوی، اثربخشی و کارایی، مسئولیت‌پذیری و اعتماد
کولرز (۲۰۰۴)	شفافیت، پاسخگویی، تساوی، پیش‌بینی‌پذیری، عدالت، حاکمیت قانون و مشارکت
اسپانهو و ورهوست (۲۰۰۷)	اصول اساسی (شامل پاسخگویی، شفافیت، کارایی، اثربخشی و رفتار اخلاقی) و اصول پشتیبان (شامل مشروعیت، امنیت حقوقی، برابری در برابر قانون، تمامیت، نظارت و رهبری)
ادگار و همکاران (۲۰۰۸)	مشروعیت، هدایت، عملکرد، پاسخگویی و عدالت
استاندارد مدیریت پروژه (۲۰۱۳)	بهینه‌سازی سرمایه‌گذاری، پرهیز از دلایل معمول شکست، ایجاد انگیزه در کارمندان از راه ارتباطات بهتر، کاهش خطرپذیری‌ها و افزایش سودآوری
تان و یانگ (۲۰۱۶)	اعتبار، شفافیت، عدالت، روش انتخابات و چشم‌انداز بلندمدت

با هر تعریفی از حکمرانی، برای موفقیت و مطلوبیت آن، مؤلفه‌ها و سازوکارهایی بیشتر مورد توجه صاحب‌نظران قرار گرفته است که می‌تواند به‌صورت کلان و خرد (در هر حوزه‌ای) مبنای عمل قرار گیرد. این مؤلفه‌ها و سازوکارها عبارت است از:

۱. **ارتقای توانایی‌های سازمانی:** توانایی نهادها و سازمان‌های گوناگون در انجام مأموریت‌ها و برقراری روابط مؤثر و آسان‌سازی فرایندها نسبت به بهره‌برداران از خدمات ایشان و نیز هماهنگی و همکاری میان‌سازمانی به‌منظور تکمیل مأموریت‌های یکدیگر، از مهم‌ترین الزامات حکمرانی مطلوب است (خدامرادی و حسین زاده: ۱۴۰۰). این توانایی‌ها به عواملی مانند منابع مالی، دانش و تجربه کارکنان، و توان مدیریت راهبردی، مدیریت منابع انسانی، ساختار سازمانی، سیاست‌های داخلی و توانایی انطباق و انعطاف‌پذیری بستگی دارد و سازمان‌های با ظرفیت بیشتر عملکرد بهتری دارند. این کار مستلزم تعیین چارچوب شایستگی، شامل دو بخش ویژگی‌ها و دانش و مهارت‌ها، در شش مقوله: رهبری راهبردی، جوایدهی، افراد، ساختارها، اجرای دستورات و ارزیابی است و باید به‌صورت مسئولانه و در این مقوله‌های گوناگون مورد بررسی قرار گیرند (بابایی و دیگران، ۱۴۰۳: ۷).
۲. **تعیین و کنترل جهت راهبردی:** حکمرانی اثربخش، از راه تعیین جهت راهبردی و کنترل پیوسته آن، جوایدهی پایدار، نظارت و اطمینان را برای عملکرد سازمانی و مالی و دستیابی به بهترین نتایج دنبال می‌کند (بابایی و دیگران، ۱۴۰۳: ۷).
۳. **حاکمیت قانون:** بسیاری از مؤلفه‌های حکمرانی مطلوب، منوط به حاکمیت قانون است. دولت‌ها نقش گسترده در هدایت جامعه بر عهده دارند و اگر قانون حاکم نباشد، مشکلات افزایش، و مشارکت مردم کاهش می‌یابد. حاکمیت اثربخش قانون، از اصلاحات کارکردهای دولت و کارایی کلی دولت پشتیبانی، و مدیریت تعارض‌های بالقوه را آسان می‌کند (بابایی و دیگران، ۱۴۰۳: ۶).
۴. **مشارکت ذی‌نفعان و جامعه مدنی:** در حکمرانی خوب فقط دولت مسئول نیست؛ بلکه تعامل حکومت، جامعه مدنی، بخش خصوصی و شهروندان با یکدیگر برای تحقق آن ضرورت دارد؛ زیرا مرزهای جامعه (نظام سیاسی و اجتماعی) نفوذپذیر، متقاطع و در تعامل با یکدیگر است و بدون تعامل درست شهروندان و جامعه مدنی و انجمن‌های اجتماعی و سیاسی با حکومت، حکمرانی خوب تحقق نمی‌یابد و سنگ بنای حکمرانی خوب، خدمت‌رسانی با کیفیت زیاد، سازوکار پاسخگویی اثربخش و سریع، دسترسی آسان به منابع ضروری و تعهدات مدنی است (نوروزپور و دیگران، ۱۴۰۰: ۲۹۲)؛ لذا از مهم‌ترین ارکان حکمرانی مطلوب، تعریف نقش، اعطای مسئولیت، واگذاری اختیارات به

ذی‌نفعان و جامعه مدنی و مطالبه پاسخگویی از ایشان است. فرایندهای مدیریت اهداف، مدیریت تدارکات، مدیریت اطلاعات و ارتباطات، مدیریت دانش و یادگیری، فرایندهای تصمیم‌گیری، مدیریت هزینه، تعارضات، چگونگی مدیریت تغییر و مدیریت ذی‌نفعان، همگی در الگوهای مشارکتی قابل تحقق است (کلبه‌داری و دیگران، ۱۳۹۶: ۶۶۸). مشارکت جامعه مدنی به‌ویژه در مواقع بحرانی با شکل‌گیری و انطباق پاسخ‌های مناسب در تأمین اطلاعات و منابع مورد نیاز بسیار کارآمد است (بابایی و دیگران، ۱۴۰۳: ۶).
۵. اعتمادسازی: از مهمترین ارکان حکمرانی مطلوب و لازمه مشارکت صحیح ذی‌نفعان (و همراهی سرمایه اجتماعی)، تقویت اعتماد و حذف موانع ارتباطی و اصطکاک‌های ناشی از بی‌اعتمادی است (حاجی‌حسینی و کریمیان، ۱۳۹۸: ۸۱).

۶. **مدیریت تضاد منافع:** بر اساس تعریف بانک جهانی، تعارض منافع، وضعیتی است که در آن منافع به غیر از آن‌هایی که با وظیفه اعمال ارزیابی بی‌طرفانه دخیل می‌شوند، یا ممکن است در ظاهر با اجرای این وظیفه تداخل داشته باشند (واثقی بادی و دیگری، ۱۴۰۱: ۱۶۱)؛ انحصارگرایی، نبود تقارن اطلاعاتی، اقتدارگرایی و تشکیل گره‌های قدرت از مهم‌ترین مصداق‌های آن است (واثقی بادی و دیگری، ۱۴۰۱: ۱۷۷-۱۷۹). برای این کار در حکمرانی مطلوب، راهکارهایی چون توجه دقیق به اعمال نفوذ ذی‌نفعان در قوانین و فرایندها، محدودیت فعالیت در بخش خصوصی پس از ترک مشاغل حاکمیتی، منفک‌شدن فعالیت‌های اقتصادی از فعالیت‌های سیاسی، محدودیت‌های شخصی و خانوادگی مالکیت شرکت‌های خصوصی و تقویت نظام اطلاع‌رسانی و پاسخگویی، پیشنهاد شده است (احمدی، ۱۴۰۰: ۶۰-۶۲).

۷. **شفافیت و مسئولیت‌پذیری:** در اسناد بین‌المللی مانند توصیه‌های کمیسیون اقتصادی سازمان ملل متحد، شفافیت، پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری، جزء اصول حکمرانی مطلوب برشمرده شده است و می‌توان گفت: پاسخگویی در برابر قانون، عدالت در اجرای قانون، پرهیز از خودسری، شفافیت در حقوق و رویه‌ها از شئون حاکمیت قانون و برتری قانون بر دیگر هنجارها است (عطایی و دیگران، ۱۴۰۳: ۲۷۸).

۸. **بهره‌برداری حداکثری از فناوری:** بخش‌های گوناگون تولیدی و خدماتی نیازمند افزایش سرعت دسترسی مشتریان، فهم بهتر کسب و کارها، حکومت‌ها و جوامع

است؛ لذا سازمان‌ها فناوری‌های نوظهور را برای ارتقای کارایی و کسب مزیت رقابتی به کار می‌گیرند (صفری و دیگری، ۱۴۰۱: ۹۱). حکمرانی مطلوب مستلزم، توانمندسازی از طریق نمایندگی در دولت و دیگر سازوکارها برای آسان‌سازی مشارکت آزادانه، فعال و بامعنا در فرایندهای تصمیم‌گیری است (بابایی و دیگران، ۱۴۰۳: ۶). فناوری و تحولات فناورانه از مهمترین عوامل در بهبود و ارتقای فرایندهای اجتماعی است و لازم است در هر کاری، بر مبنای فناوری مسلط زمانه، سرمایه‌گذاری صورت پذیرد. این کار، افزون بر ارتقای کیفیت محصول یا خدمت مورد انتظار، هزینه‌ها را نیز کاهش می‌دهد (ر.ک: دینی و دیگران، ۱۳۹۸: ۱۱).

۹. توانمندسازی و حمایت: سرمایه انسانی، به عنوان ارزنده‌ترین منبع راهبردی، به تدابیر و اقدامات آگاهانه و علاقه‌مندانه نیاز دارد. تربیت، هدایت بهینه و تأثیرگذار منابع انسانی و توجه ویژه به موضوع علم و توسعه روزافزون آن، از الزامات حکمرانی مطلوب است (سینا و دیگری، ۱۴۰۲: ۲۴۱). در کنار طراحی نظام یادگیری پیوسته و ارتقای توانمندی‌های سرمایه انسانی، حمایت از بخش خصوصی برای روزآمدسازی، تجهیز توانمندسازی و ارتقای کارآمدی سازمانی، در راستای بهبود عملکرد و کیفیت کالا و خدمات و افزایش بهره‌وری ایشان، می‌تواند زمینه استقلال شرکت‌ها و رقابت بهتر در پاسخگویی به جهات راهبردی مطالبات نظام حکمرانی را فراهم آورد.

۱۰. الگوبرداری هوشمندان: الگوبرداری هوشمندان دقیق‌ترین اصطلاح برای بهره‌گیری نظام حکمرانی از تجارب موفق بشری است و می‌تواند همگام به بهره‌مندی از پیشرفت‌های دیگران، متضمن توجه دقیق به اقتضائات زیست‌بوم هم باشد (حاجی حسینی و کریمیان، ۱۳۹۸: ۷۳).

۱۱. توزیع منابع و خدمات: از الزامات حکمرانی مطلوب، بهبود و اصلاح سیاست‌ها در لایه خدمات است و این موضوع در حوزه زیرساخت، منابع اطلاعاتی و خدمات فنی اهمیت ویژه‌ای دارد (قربانی و همکاران، ۱۴۰۲: ۳۸).

۱۲. مداخله سیاستی: گاهی مداخله سیاست‌گذار، از طریق تنظیم دستور کار، طراحی سیاست‌ها و اجرای آن برای نقش‌آفرینان و کنشگران، ضروری است (حاجی حسینی و کریمیان، ۱۳۹۸، ص ۷۴-۷۵)؛ خواه با اهداف ایجابی و سازماندهی منابع در راستای

سیاست‌های کلان، و خواه با اهداف سلبی و پیشگیری از هرج و مرج، آشفتگی‌ها و آسیب‌ها و رویارویی با موانع تحقق وضع مطلوب باشد. به عبارت دیگر، سیاست‌گذار متناسب با ارزیابی خود از وضع موجود کلان‌روندها و روندها، از طریق اعمال سیاست‌ها، برنامه‌ها و اقدامات رسمی و غیررسمی و نیز تنظیم روابط (ارتقای هماهنگی، انسجام و یکپارچگی) نقش‌آفرینان، مسیر حرکت ایشان را به‌سوی مطلوب سوق دهد. از آنجا که مهم‌ترین مسئله در حکمرانی، سازماندهی مدیریت انتخاب‌های عمومی است و در انتخاب، منافع شخصی و افق‌های کوتاه‌مدت، می‌تواند انتخاب‌های بلندمدت را متأثر سازد (توکلی، ۱۴۰۰: ۴۷-۴۸)، طراحی «سیاست‌های انگیزشی و تشویقی» (طراحی مشوق‌های مناسب) در زمره کارآمدترین راهکارها برای همراه‌سازی کنشگران با اهداف و ارزش‌های حکمرانی است.

۱۰۷

روش و الگوی نظری

این پژوهش با ترکیبی از روش‌ها به حل مسئله پرداخته است؛ به این ترتیب که ابتدا با استفاده از ترکیب روش کتابخانه‌ای و تحلیل محتوا، اسناد بالادستی حوزه سبک زندگی بررسی، و عرصه‌های سبک زندگی معرفی شده است. در مرحله بعد، با مطالعه کتابخانه‌ای، دیدگاه نویسنده درباره مؤلفه‌های الگوی مطلوب حکمرانی معرفی، و نتایج آن در چارچوب نظری منعکس شده است.

در مرحله بعد با استفاده از روش استنتاج و دلالت‌یابی، با مطالعه تفصیلی سخنرانی‌های شهید رئیسی، مواردی که مربوط به یکی از موضوعات سبک زندگی باشد و یا به آیات قرآن کریم استشهد شده باشد، نوع اعمال حکمرانی مؤلفه حکمرانی مربوط انتخاب شده است.

مفاد پژوهش

با توجه به چارچوب نظری و روش پژوهش، دیدگاه‌های شهید رئیسی در نسبت با دو محور اصلی، یعنی «عرصه‌های سبک زندگی» و «مؤلفه‌های حکمرانی» و با قید «مستند به آیات قرآن کریم» مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. با این توضیح که بسیاری از اظهارات قرآنی شهید رئیسی را می‌توان ناظر به مبانی و اصول و ارزش‌های سبک زندگی اسلامی - ایرانی تلقی کرد. مانند سخنان ایشان در استان کرمان در تاریخ ۱۴۰۱/۵/۲۱: «الذین ان مکنهم فی الارض اقاموا الصلاه و اتوا الزکاه و امروا بالمعروف و نهوا عن

المنکر» (حج/۴۱)؛ چهار پایه نظام اسلامی و قرآنی ماست؛ هم اقامه صلاه، هم ایتای زکات، هم امر به خوبی‌ها و هم نهی از زشتی‌ها و پلشتی‌ها. امروز مهم‌ترین معروف که باید در جامعه ما جامه عمل پوشیده شود، عدالت است. عدالت باید بر همه توسعه‌یافتگی‌های ما سایه افکند. با عدالت می‌توان جامعه را پیش برد. همه باید تلاش کنیم در جهت توسعه‌یافتگی، همه باید تلاش کنیم در جهت اینکه جامعه ما پیش برود، اما معلوم باشد این پیشرفت در پرتوی عدالت باشد.

این سخنان بیانگر بخشی از باید‌های سبک زندگی مطلوب از دیدگاه اسلام است. همین سان است سخنان وی در اجلاس راینان فرهنگی^۱ در تاریخ ۱۴۰۱/۵/۱ که به مبانی معرفت‌شناختی سبک زندگی اشاره می‌کند و یا سخنرانی ایشان در استان همدان^۲ در تاریخ ۱۴۰۱/۵/۶ که ناظر به مبانی غایت‌شناختی آن است.

این گونه اظهارات و سخنان هرچند با «سبک زندگی» مرتبط است، اما از آنجا که رهنمود و دلالتی در یکی از مؤلفه‌های حکمرانی ندارد، از محل بحث و بررسی خارج شده است.

۱. «بدانید که در این رابطه آنچه که ما دنبال می‌کنیم، این آیه شریفه را تیمناً و تبرکاً خدمت دوستان تلاوت می‌کنم: «و قال الذين كفروا للذين آمنوا اتبعوا سبيلنا ونحمل خطاياكم» (عنکبوت/۲۱) کفار می‌گویند راه و فرهنگ ما را بروید. کی می‌تواند بر فرهنگ خودش استواری کند؟ کسی که فرهنگ غنی خودش را بشناسد و بر این فرهنگ غنی استواری و پایداری کند و بگوید این است. این خیلی مهم است. بعضی از وادادگی‌ها در برخی از حوزه‌ها که اتفاق می‌افتد یا به دلیل عدم شناخت دقیق مبانی فرهنگی خودی است یا به دلیل مرعوب‌شدن نسبت به فرهنگ دیگران است. اینجا یک مسئله است. مسئله ما فقط یک کشور است، نه، اتبعوا سبیلنا؛ دنبال ما حرکت کنید. «ونحمل خطایاکم»؛ ما به عهده می‌گیریم. شما راه ما را دنبال کنید. اینجا مسئله ما مسئله شرک و الحاد است. این طرف مسئله ایمان است و آن طرف مسئله الحاد است. مسئله الحاد مسئله بسیار مهمی است که امروز جوامع بشری را، حتی مسلمان‌ها را، می‌گویند شما در مسلمانی، ارتباط شخصی با خدا داشته باشید، اما در زندگی اجتماعی و سبک زندگی و زندگی سیاسی و اجتماعی لائیک حرکت کنید. رسماً مسئولین کشورها می‌گویند نظام و مردم ما مسلمان هستند، اما خودمان لائیک هستیم؛ درست است؟ می‌گویند ما به نظام سیاسی اسلام، نظام اجتماعی اسلام، نظام اقتصادی اسلام و نظام فرهنگی اسلام نرسیده‌ایم؛ لذا از جهت فردی می‌رویم در مسجد نماز می‌خوانیم، اما از جهت اجتماعی وابسته به همان سبیلی هستیم که آنها پیش پای ما گذاشته‌اند. مسئله الحاد است.»

۲. مگر نه اینکه یکی از اساسی‌ترین مباحث در نظام اسلامی که امام مسلمین جامعه را هدایت می‌کند، یکی «ان اعبدوا الله و اجتنبوا الطاغوت» (نحل/۶۳) است. مردم را به عبادت می‌خواند؛ و دوم اینکه، عدالت اجتماعی را اجرا کند؛ مردم مژه شیرین عدالت را بچشند.

عرصه سبک زندگی	قسمت منتخب از سخنرانی شهید رئیسی	وجه استناد قرآنی	مؤلفه حکمرانی
معنویت، مناسک عبادی و شعائر دینی	امروز جامعه بشری بیش از همه زمان‌ها نیازمند به هدایت‌های قرآنی است. امروز بیش از همه زمان‌ها قرآن، به آیات نورانی قرآن و به هدایت‌های مفسران و مبینان قرآن، ائمه هدی (علیهم صلوات المصلین) دل بدهیم؛ آن‌هایی که عدل قرآن‌اند، آن‌هایی که مفسر و مبین قرآن‌اند؛ «الراسخون فی العلم» اگر جامعه بشری دل بدهد، مرد و زن و همه ما، و امروز دولت و همه دستگاه‌ها در کشور بیش از هر زمانی به بهره‌مندی از هدایت‌های قرآن نیازمندند. دولت اسلامی، جامعه اسلامی، نظام اسلامی، تمدن اسلامی در پرتوی هدایت‌های قرآن شکل می‌گیرد. مدنییتی که در پرتو قرآن نباشد، مدنییتی نیست که موجب ارتقای انسان بشود. مدنیّت و تمدن اگر در پرتو آموخته‌های قرآن شکل بگیرد، موجب ارتقای فرد، خانواده، جامعه، دولت و نظام خواهد شد. (۱۴۰۱/۸/۰۲)	آل عمران/۷: ضرورت مراجعه توأمان به قرآن و عترت برای دریافت هدایت در تمام شئون زندگی	تعیین و کنترل جهت راهبردی
	بحث آسیب‌های اجتماعی را یکی از خواهران اشاره کردند. واقعا باید نسبت به آسیب‌های اجتماعی حساس بود. امروز این آسیب‌های اجتماعی هم شما را رنج می‌دهد و هم همه را. آسیب‌های اجتماعی مسئله‌ای است که ما اگر به سلامت اجتماعی فکر کنیم، دچار آسیب‌های اجتماعی نمی‌شویم. دولت هم وظیفه‌اش همین است. دولت باید به جامعه سالم فکر کند. جامعه سالم چه جامعه‌ای است؟ جامعه‌ای است که سنگ زیربنای آن عبارت است از: عقائدت، عدالت، اخلاق و معنویت. در جامعه‌ای که این‌ها حکمفرما باشند، جامعه سالم می‌شود؛ «والله یدعو الی دارالسلام»، خدا شما را به دارالسلام می‌خواند. همه مفسرین فرموده‌اند دارالسلام آن طرف است؛ یعنی اگر در آخرت دارالسلام نصیب کسی شود، آن جایگاه رضوان الهی است. منتهی آن را به چه کسی می‌دهند؟ به کسی که در این جامعه سالم زندگی کرده باشد. کسی که در این دنیا سالم زندگی نکرده باشد که جایش در دارالسلام نیست. حال ما برای شهر سالم، مدینه فاضله و آرمان‌شهر، همان بحث‌هایی که فلسفه و حکما کرده‌اند و بسیاری از شما خوانده‌اید؛ چه بکنیم که این شهر سالم شکل بگیرد؟ شهر سالم شاخص‌هایی دارد. امروز در دنیا همه بحث می‌کنند که شهر سالم چه شهری است؟ شهر سالم، شهری است که در آن اخلاق حکمفرما باشد. عدالت هم یعنی هر چیزی در جای خودش باشد. هر کسی و هر چیزی هم در جای خودش قرار بگیرد، می‌شود عدالت. وضع کل شیء فی موضعه و اعطاء کل ذی حق حقه، می‌شود عدالت. اگر هر چیزی در جای خودش قرار بگیرد، جامعه در آن مسیر سلامت و تعالی حرکت می‌کند. (۱۴۰۰/۱۱/۱۷)	یونس/۲۵: اشاره به این حقیقت که دعوت خداوند به سرای سلامت فقط مختص به آخرت نیست و اگر کسی در دنیا با سلامت زندگی نکند، از دارالسلام در آخرت نیز بهره نمی‌برد.	تعیین و کنترل جهت راهبردی
	امروز نعمت‌های بسیار خداوند متعال به ما مرحمت کرده: «و ان تعدوا نعمة الله لا تحصوها» بزرگترین نعمت برای این کشور نظام مقدس جمهوری اسلامی است. هیچ نعمتی بالاتر از نعمت جمهوری اسلامی نیست. این جمله‌ای که از حضرت امام (رضوان الله تعالی علیه) نقل می‌شود که «حفظ نظام از اوجب واجبات است» ظاهراً «از» ندارد؛ «حفظ نظام اوجب واجبات است». اگر حفظ نظام اوجب واجبات باشد، که این‌طور است، باید نسبت به این اوجب واجبات برنامه‌ریزی و تلاش صورت گیرد؛ آنچه که هم تضمین جمهوری و اسلامیت نظام باشد. مردم‌سالاری دینی بزرگترین نعمت و فضل پروردگار برای این کشور است. لازمه شکرگزاری این نعمت شناخت این نعمت است. برای شکرگزاری هر نعمت، اول باید بدانیم نعمتی است از جانب خداوند متعال و بزرگترین نعمت، دوم اینکه بدانیم از جانب اوست. سوم اینکه بدانیم در این نعمت از ما چه خواسته شده است. این نعمت را در جایی که باید، مورد استفاده قرار دهیم و نسبت به حفظ این نعمت کوشا باشیم. (۱۴۰۱/۱۰/۱۱)	نحل/۱: اشاره به نعمت‌های الهی و تطبیق «نعمت» بر «نظام اسلامی»	تعیین و کنترل جهت راهبردی
	اولین گام در باب کرامت اخلاقی، معرفت و شناخت است. ما یک ابزار معرفتی و شناخت در درونمان داریم که «ان السمع و البصر و الفؤاد». اینها ابزارهای معرفت هستند؛ یعنی انسان به وسیله چشم، گوش و دل، اطلاعات و به قول امروزی‌ها، داده‌ها را به درون خودش منتقل می‌کند و به وسیله این‌ها معرفت پیدا می‌کند؛ حال معرفت یا معرفت عقلانی است یا معرفت دلی و این شناخت برای انسان بسیار مهم است. از معرفت‌الله گرفته که باید نسبت به خدا با شناخت باشیم، تا معرفت‌النفس گرفته، خودشناسی، تا معرفت‌الشیء، معرفت‌الحیثه، همه اینها باید با معرفت باشد و اساس عبادت و بندگی هم اگر با معرفت باشد، خیلی نمره دارد. نمره‌های عبادت بی‌معرفت یا عبادت کم‌معرفت یا عبادت با معرفت، با هم یکی نیست. اصلاً به ما گفته‌اند که بروید و بشناسید... شما این آیه شریفه را زیاد شنیده‌اید: «و ما خلقت الجن و الإنس الا ليعبدون»؛ در روایت آمده است: ای ليعرفون؛ من جن و انس را خلق نکردم، مگر برای عبادت کردن. روایت دارد که این ليعبدون یعنی ليعرفون؛ یعنی من اصلاً انسان‌ها را خلق کردم برای اینکه بشناسند و معرفت پیدا کنند. ای ليعرفون، اساس معرفت است. ابزارهای این معرفت را نیز داده‌اند. ابزارهای آن را هم به روستایی داده‌اند، هم به شهری، هم به ترک داده‌اند و هم به فارس و هم به بلوچ و هم به این قاره و هم به آن قاره، به همه داده‌اند. همه انسان‌ها از ابزارهای معرفتی برخوردارند. کسی نمی‌تواند بگوید من ابزار نداشتم. من پول ترم دانشگاه آزاد را نداشتم که بدهم و به دانشگاه ترفتم؛ می‌گویند اینکه پول نمی‌خواهد. ما ابزار معرفت را به همه داده‌ایم. پس ابزار معرفت را به همه داده‌اند؛ لذا همه نسبت به این ابزارهای معرفت مورد سؤال هستند. از همه بدون استثنا نسبت به این ابزارهای معرفت سؤال می‌شود که ما ابزارهای معرفت را دادیم، ولی چرا از این ابزارهای معرفت استفاده نکردید؟ و کسانی که از این ابزارهای معرفت استفاده نکنند، سخت مورد نکوهش قرآن هستند؛ «لهم قلوب لیفقهن بها و لهم آذان لیسמעن بها...». کسانی که گوش دارند، اما شنوایی ندارند، قلب دارند، اما فهم ندارند، قرآن این‌ها را به چهارپایان تشبیه می‌کند؛ «ولنک کالانعام بل هم اضل» (۱۴۰۱/۱۰/۲۹)	اسراء/۳۶: معرفی سماع و بصر و قلب به عنوان ابزارهای کسب معرفت	تعیین و کنترل جهت راهبردی

عرصه سبک زندگی	قسمت منتخب از سخنرانی شهید رئیسی	وجه استناد قرآنی	مؤلفه حکمرانی
تحصیل، تربیت اخلاقی و اندیشه‌ورزی	در این آیات نورانی اول سوره مبارکه الرحمن عنایت کنید: «بسم‌الله الرحمن الرحیم، علوم‌القرآن، خلق‌الانسان علمه‌البیان». اول فرمود علم‌القرآن، بعد فرمود خلق‌الانسان؛ زیرا انسانیت انسان در پرتو آموخته‌هایی از وحی است و شکل‌گیری انسانیت انسان و بیانش در گرو آن است که با وحی چقدر ارتباط برقرار کرده است؛ لذا تعلیم، یاد دادن و یاد گرفتن، آموختن و دانش‌افزایی، که امر بسیار مبارکی است، سخن در تربیت است، که تربیت یعنی چه؟ شاید بتوان گفت تعریف جامع و مانع تربیت این است: احیای تمایلات عالی نفسانی انسانی. اگر احیای تمایلات عالی در انسان صورت گرفت، این انسان تربیت شده است و این کار بزرگی است که انبیا به عهده داشتند و امروز معلمان ما در جایگاه تعلیم و تربیت به عهده دارند. (۱۴۰۱/۰۵/۲۹)	الرحمن/۱ تا ۴: تقدم ذکر «تعلیم» بر «خلقت»، مبدأ برداشت دیدگاهی مترقی از مفهوم «تربیت»	تعیین و کنترل جهت راهبردی
	زندگی و سیره حاج قاسم سلیمانی را ببینید؛ وقتی که ایشان از دین، ارزش‌ها و امنیت منطقه دفاع می‌کرد، در مقابل جریان داعشی‌های دست‌ساخته آمریکایی‌ها و انگلیسی‌ها، بسیاری در جهان اسلام چون نمی‌توانستند نسبت به جریان داعش تحلیل دقیق داشته باشند، گول شعارها و پرچم آنها را می‌خوردند، حاج قاسم سلیمانی جلوه یک انسان با بصیرت بود. در مقابل دشمنان ایستادگی و روشنگری کرد و حقیقتاً به‌عنوان یک مجاهد فی سبیل‌الله مخلصانه نقش آفرینی کرد و خداوند متعال هم «و رفعلنا لک ذکراً» او را بلندآوازه کرد. کسی که برای او و در مسیر او حرکت کند، خداوند او را بلندآوازه می‌کند (۱۴۰۰/۱۱/۰۹)	شرح/۴: وقعت نام و نشان، پاداش شرح صدر و صبر	الگوپردازی هوشمندانه
	او (شهید سلیمانی) اهل مراقبه بود، اهل صدق بود، اهل دلدادگی به خدا و اخلاص بود. اولین نکته‌ای که باید در مکتب حاج قاسم سلیمانی دنبال کرد، برای خدا اندیشیدن، برای خدا عمل کردن و در مسیر خدا ایستادگی کردن بود؛ «فلا تخافوهم و خافون ان کنتم مؤمنین»، «فلا تخشوهم و اخشونی» برای کارهای بزرگ، فقط خشیت از خدا می‌تواند کار را پیش ببرد. به دست تمام انبیا و نبی مکرم اسلام کارهای بزرگی انجام شد، همه با خشیت از خدا و از هیچ کس و هیچ چیز هراس نداشتن در مسیر انجام وظیفه. رمز پیروزی حاج قاسم همین خشیت از خدا بود. توان ظاهری آمریکا را می‌دانست، ساز و برگ نظامی آمریکایی‌ها و یاران آن‌ها را می‌دانست و با علم به همه اینها، از عمق جان عقیده داشت آمریکا هیچ غلطی نمی‌تواند بکند. (۱۴۰۰/۱۱/۱۳)	آل عمران/۱۷۵: اشاره به «ترسیدن از غیر خدا» به‌عنوان نشانه‌ای از ایمان راستین بقره/۱۵۰: دستور به ترسیدن از غیر خدا	الگوپردازی هوشمندانه
	خداوند متعال روی سسن انسانیت، آن شخصیتی که دست او را بلند کرده است به‌عنوان نمونه، یک زن کمال‌یافته، (فاطمه) است. «ضرب‌الله مثلا للذین آمنوا امرأة فرعون» یا بانویی که به‌عنوان بانوی نمونه معرفی شده است، مریم صدیقه، اما فاطمه مقامی بسیار عالی دارد؛ باید شناخته شود. معرفت نسبت به مقام فاطمه (س) آنچه در دسترس ماست. ...رمز سالم زندگی کردن و سلامت زندگی کردن، هم زندگی فردی، هم زندگی خانوادگی، هم زندگی اجتماعی، در گرو التزام به آن چیزی است که خدا فرموده است. (۱۴۰۰/۱۱/۱۳)	تحریم/۱۱: اشاره به تقام زن است.	الگوپردازی هوشمندانه
	شهید در این سخنرانی با تأکید بر معنویت و ارزش‌های دینی به‌عنوان پایه‌های عدالت و اخلاق، اظهار داشت که پیامبران الهی (ابراهیم، موسی، عیسی و محمد) پیام «عقلانیت، عدالت، معنویت و اخلاق» را به جهان‌یان رساندند. او از «عقلانیت مبتنی بر وحی» به‌عنوان چارچوبی برای عدالت یاد کرد که ظلم به خود، خدا، جامعه، و جهان هستی را نفی می‌کند. (۱۴۰۱/۰۶/۳۰)	استناد به اصل قرآن کریم (بالا‌بردن قرآن در مجمع عمومی سازمان ملل) و اشاره به اینکه قرآن کریم، چراغ راه ملل مظلوم است.	تعیین و کنترل جهت راهبردی
	نماز برای این است که «أقم الصلوة لذكری» نسبت به احکام دیگر همین‌طور است. نسبت به روزه، فلسفه‌اش در خود همین آیه شریفه هست: «علکم تنقون» اساس این صیام، قیام، شب‌زنده‌داری و قرآن (خواندن) این است که انسان از ملکه تقوا برخوردار شود. تقوا همان ظرفیت‌سازی برای انسان است. اینکه تقوا انسان را در مقابل هر زمینه کجی و سستی حفظ کند، خیلی مهم است. تقوا در مسائل اقتصادی، تقوا در مسائل اجتماعی، تقوا در مسائل سیاسی، تقوا در زبان، تقوا در چشم؛ تقوا هم عبارت است از پروای از خدا داشتن. اصلاً اساس تقوا یعنی انسان از خداوند متعال پروا داشته باشد. (۱۴۰۱/۰۱/۱۶)	طه/۱۴ و بقره/۱۸۲: بیان فلسفه احکام اسلامی (نماز و روزه) و تبیین ضرورت این فلسفه در متن زندگی	تعیین و کنترل جهت راهبردی
تنظیم زمان، فراغت و تفریحات			
مدیریت سلامت و حفظ بدن (بهداشت و ورزش)	خداوند متعال انشاء‌الله به همه دوستانی که اینجا زحمت می‌کشند، اجر بدهد و پاداش خیر مرحمت کند در این کار بسیار مهم. کار این قدر مهم است که فرمود: «من احبها فکانما احبها» (انسان را که یک آدم بازسازی شود، مثل این است که یک جامعه بازسازی شده است. یک آدمی هم که وضعیت روحی و زندگی‌اش دچار پیری‌شانی شود، یک جامعه را به خطر می‌اندازد. پس هم درست دشمن، درست‌شدن جامعه است و هم خراب‌شدن، خراب‌شدن جامعه است؛ لذا تصمیم شما خیلی مهم است. یک نفرات هم بی‌تصمیم نباشد. بی‌موفقیتی که این مرکز داشته، به مسئولان گفتم اینجا را تا دو برابر توسعه بدهند. انشاء‌الله امکانات بیشتری فراهم شود تا تعداد بیشتری از افرادی که متأسفانه در بیرون آلودگی دارند، بتوانند اینجا جذب و بازسازی شوند تا ما دیگر شاهد اینگونه آلودگی‌ها در جامعه نباشیم (سخنرانی در جریان بازدید از کمپ بازپروری اخوان شهریار). (۱۴۰۱/۰۲/۰۳)	مائده/۳۲: تطبیق مفهوم «احیای نفس» بر نجات افراد معتاد از آلودگی و استعاره نجات ایشان از دام «احیای نفس»	تعیین و کنترل جهت راهبردی؛ ارتقای توانایی‌های سازمانی؛ توانمندسازی و حمایت

عرصه سبک زندگی	قسمت منتخب از سخنرانی شهید رئیسی	وجه استناد قرآنی	مؤلفه حکمرانی
تغذیه			
پوشش، آرایش و مُد			
رفتارهای اقتصادی و الگوی مصرف	خدا رحمت کند آیت‌الله شاهرودی، می‌فرمودند من از طرف آیت‌الله سید محمدباقر صدر، رضوان‌الله تعالی علیه، که این روزها، روز شهادت ایشان هم هست، در اجلاسی شرکت کردم و در آنجا مقاله‌ای ارائه کردم. نظامات گوناگون بانکی را بررسی می‌کردیم، دیدیم بعضی از کشورها موفق شدند که بانک بدون بهره ایجاد کنند. اینکه بعضی می‌گویند نمی‌شود، ما دیدیم که شد. خدا رحمتشان کند، یکی از آرزوهای ایشان این بود که بتوانند زمینهای ایجاد شود که این را محقق کنند. چون در قوه قضائیه که بودند، دنبال این بودند. می‌فرمودند من دنبال این هستم که این کاری را که دیدم نمونه‌اش ایجاد شده، در کشور ایجاد کنیم. من قصد داشتم در آستان قدس، به برکت نام حضرت رضاع(ع) این کار را بکنم. پول هم داشتیم. دنبال هم کردم که بتوانیم مجوز بانکی را بگیریم که قرض الحسنه حقیقی باشد و اصلاً بهره نگیریم. منتها آن زمان دولت سابق، چون می‌دانستند ما دنبال این جهت هستیم، خود رئیس بانک مرکزی وقت به من گفت: گفته‌اند که به ایشان اجازه ندهید! گفتم خیلی خوب، شما دیگر خودتان را اذیت نکن، ما هم دنبال نمی‌کنیم. دنبال این بودیم که این کار را بکنیم، چون احساس کردم مصداق «لذین ان مکننا هم فی الارض» شده‌ام، حالا که دستم باز است، به میزانی که دستم باز است، این کار را بکنم، که نشد. (۱۴۰۱/۰۱/۲۰)	حج/۴۱: ویژگی‌های هوشمندانه پیروان راستین دین خدا (که اگر مکتنت و موقعیت پیدا کنند، به دنبال اقامه احکام الهی حرکت می‌کنند) و تطبیق موقعیت خویش در آستان قدس رضوی با «مکتنت» در آیه.	
کسب و کار و کارآفرینی	من نمی‌خواهم در این مجال در مورد عظمت و اهمیت کار و کارگر سخن بگویم. برای عظمت کار و کارگر همین آیه شریفه بس که فرمود: «لیس للانسان الا ما سعی»؛ انسان است و تلاش او، انسان است و کار او، انسان است و فعالیت او. همین کفایت می‌کند و در سیره نبی اکرم اسلام و امامان، به‌ویژه امیرالمؤمنین (علیه افضل صلوات‌المصلین)، شهید بزرگوار این ماه، و نیز در سخنان امام و در سخنان رهبری معظم انقلاب اسلامی اهمیت کار و کارگر بسیار مورد توجه قرار گرفته. هفته کار و کارگر یک هفته نمادین است برای اینکه توجه به کارگر بیشتر بشود، اما در طول سال باید مسئله کار و کارگر مورد تأکید و توجه باشد. این هفته به‌عنوان تجلیل از مقام کارگران شناخته می‌شود. تجلیل از کارگران که نباید به این روزها و این هفته‌ها فقط بسنده شود، بلکه باید در طول سال به کارگر توجه شود. اگر رهبری معظم انقلاب فرمودند اقتصاد مقاومتی به‌عنوان یک ضرورت برای کشور است، ما باید اقتصادی داشته باشیم که در مقابل تکانه‌ها، تکان نخورد؛ در مقابل تحریم دچار وقفه نشود؛ اقتصادی که بتواند کشور را در حوزه اقتصادی مستقل بکند؛ اقتصادی که بتواند به مردم، فعالان اقتصادی و کارگران یک امنیت و یک تضمینی برای فعالیت اقتصادی و تلاش و فعالیت بدهد. در این اقتصاد مقاومتی، تولید و همه این‌ها محور، کارگر است. هم در اقتصاد مقاومتی و هم در تولید، محور کارگر است و نقشی که کارگران در تولید دارند. به این نقش همواره، هم فعالان اقتصادی باید توجه کنند، هم خود کارگران باید به نقش شایسته‌شان توجه کنند و هم مسئولان که نسبت به کارگران مسئولیت دارند و تسهیل معیشت آن‌ها، تسهیل کار آن‌ها، مهارت‌افزایی و آموزش آن‌ها، همه مورد توجه قرار بگیرد. (۱۴۰۱/۰۲/۲۰۶)	نجم/۳۹: تبیین اهمیت تلاش انسان و تطبیق مفهوم کار و کارگر بر مفهوم «سعی» در آیه	
	از مدیریت محترم کارخانه و همه شما کارگران و بخش‌هایی که در اینجا حضور دارند، مثل آزمایشگاه و... تشکر می‌کنم. من می‌خواهم، غیر از بیان آقای موسوی، بیان دیگری را بگویم. آن بیان، بیان قرآنی است که در مورد فلسفه خلقت ما فرمود: «لیلوکم ایکم احسن عملاً» ما می‌خواهیم شما را امتحان کنیم، ببینیم کدام یک کار بهتری انجام می‌دهید. آقای موسوی، با توجه به دانایی و توانایی ایشان، یک‌جور امتحان می‌شوند؛ ماها یک‌جور امتحان می‌شویم؛ شما هم یک‌جور امتحان پس می‌دهید. اینکه شما معلولیت را برای خودتان محدودیت ندانستید که گوشه خانه بنشینید و توانایی‌تان را نسبت به عضوی که در آن معلولیت وجود دارد، محدودیت فرض نکردید و از آن عبور کردید و مثل یک آدم فعال و شاید چند برابر یک آدم فعال دارید تلاش می‌کنید، این نشانه اراده و تصمیم شماست. اگر انسان اراده کند، می‌تواند با نداشتن توانایی کامل جسمی خودش را به قله‌هایی برساند. مثل این کاری که بچه‌های ورزشکار معلول در پارالمپیک انجام می‌دهند، مثل خطاطی‌هایی که افرادی انجام می‌دهند که دست سالمی ندارند، مثل کسانی که تلاش می‌کنند، اما پای سالمی ندارند؛ این خیلی قیمت دارد. قیمتش چند برابر فردی است که سلامت جسمی دارد. دلایل این است که اینجا اراده حاکم است. می‌گویم من می‌خواهم با اراده کار کنم، منت دیگران را نکشم، خودم روی پای خودم بایستم و عزیمت حفظ شود. و این مهم است. هم از ایشان تقدیر می‌کنیم که یک مجموعه تولیدی این گونه را فعال کرده و نوع نیروهایی که به کار گرفته، افرادی هستند که به‌طور معمول در جاهای دیگر کمتر به آن‌ها کار داده می‌شود. بعد قدرانی و شکرگزاری شما، اول از خداوند متعال، بعد هم از محیط کار، که کار را فعالانه انجام می‌دهید و در کار کم نمی‌گذارید. درست است که از نظر معلولیت علی‌القاعده باید کم گذاشته شود، ولی در کار کم نمی‌گذارید. این کم‌نگذاشتن شکر خداوند متعال است. ایشان که دارند وقت می‌گذارند و هم فکر و عملشان دارد تولید ایجاد می‌کند که کاری بسیار قابل تقدیر است. ما هم که امشب در جمع شما هستیم، از روحیه باصفا شما خیلی فیض بردیم. انشاءالله خداوند به همه شما برکت بدهد، به آقای موسوی هم برکت دهد که بتواند باز هم از این کارها انجام دهد (سخنرانی در جمع کارگران کارخانه فیروز در استان قزوین که همگی دچار معلولیت هستند). (۱۴۰۱/۰۲/۲۰۷)	ملک/۲: اشاره به فلسفه ابتلائات الهی و تطبیق «احسن عمل» بر محدود و متوقف‌نماندن معلولان	

عرصه سبک زندگی	قسمت منتخب از سخنرانی شهید رئیسی	وجه استناد قرآنی	مؤلفه حکمرانی
کسب و کار و کارآفرینی	امروز ایجاد اشتغال، یکی از مسائل مهم و با اولویت دولت است. من از تعاونی‌ها می‌خواهم که به‌میزان کاری که انجام شده، پسنده نکنند، حتماً فعالیت‌شان را گسترش دهند. امروز سیاست دولت حمایت از تعاونی‌ها است. استانداران محترم در همه استان‌های کشور بدانند سیاست دولت، براساس قانون اساسی، بر اساس قوانین موضوعه و براساس اصل مردمی‌بودن دولت سیزدهم، اقتضا می‌کند حمایت عملی و اجرایی از تعاونی‌ها را. تعاونی‌ها را فعال کنید. تعاونی‌های نیمه‌فعال را فعال کنید. تعاونی‌هایی که با مشکلات و مانعی مواجهند، مانع و مشکلات‌شان را برطرف کنید، به‌نحوی که امروز به‌عنوان «تعاونی علی‌البرز و التقوی»، حقیقتاً چه کاری نیکوتر از اینکه انسان در این کشور برای جوان، دختر و پسر بی‌کاری ایجاد اشتغال کند؟ چه بزی بالاتر از اینکه خانواده‌ای که برای نداشتن درآمدی [که بتواند] زندگی‌اش را اداره کند یا احیاناً چند جوان بیکاری در خانه نگران است، نگرانی این خانواده را رفع کند؟ اصلاً بعد از انجام واجبات و فرائض، به قول حضرت (رضاع)، ثواب و فضیلتی از این بالاتر هست که این خانواده از نگرانی بیرون بیاید و بتواند درآمد کسب کند و مشکلش رفع شود و بعضی از مشکلاتی که ما در بعضی از شهرها داریم، فقط با کار تعاونی قابل حل است؛ یعنی تعاون همه. افراد باسواد حاضرند بیایند؛ افراد متمکن و متمول حاضرند بیایند؛ افراد صاحب‌نام حاضرند بیایند؛ افراد گمنام که حاضر نیستند نام‌شان جایی مطرح شود، حاضرند بیایند. تعاونی مجموعه بسیار خوب و ارزشمندی است که قرار داده شده برای اینکه تحت عنوان تعاونی‌ها کارهای بزرگی انجام شود و این خیرات هم در کارنامه خود شخص و هم برای شهر و دیار می‌ماند. (۱۴۰۱/۰۶/۱۲)	ماده/۲: بهره‌برداری از مفهوم متعالی «تعاون» و تطبیق این مفهوم بر اجرای طرح‌های کارآفرینی	تعیین و کنترل جهت راهبردی؛ جلب مشارکت ذی‌نفعان و جامعه مدنی؛ مداخله سیاستی
ازدواج، روابط جنسی و روابط خانوادگی	به برادران بسیار عزیز خود هم عرض می‌کنم که «قوا انفسکم و اهلیکم نارا». بالاخره همه توجه به خدمات و مأموریت انباشد. آقا در اولین نشستی که دولت در خدمتشان داشت، در همان جلسه به دولتمردان و وزرای ما گفتند که آقایان وزرا خوب کار کنید، اما از خانواده‌ها هم غفلت نکنید. به همه ما تأکید کردند که کار نکنید، تلاش نکنید، اما خانواده‌ها هم دارای جایگاهی و حقی هستند. (۱۴۰۰/۱۰/۲۳)	تحریم/۶: تصریح به مسئولیت هر فرد نسبت به اهل خویش و ضرورت مراقبت از خانواده و اعضای آن	اعتمادسازی
	«و بالوالدین احسانا». یکی از جلوه‌های احسان، پول‌دادن است، اما کنار او نشستن، اصلاً صفای پدر و مادر این است که بپهانش یک‌ساعتی کنارش بنشینند؛ درست است؟ گاهی دستش را بگیرید و او را ببرید پارک. این احسان می‌شود. پس احسان همه‌اش کمک مالی نیست. کمک مالی یک بخش است. درست است؟ حتماً درست است. اما کاری کنید که دلش را به دست بیاورید. باید شادش کنی، یکی پول است، یکی رفتن به خانه‌اش است، آمدنش به خانه توست؛ همه این‌ها یعنی شادکردن والدین. یکی کاری برای پهانش پیدا کردن است. می‌گویند می‌خواهی به من کمک کنی؟ احسان به من این است برای پجهام کار پیدا کنی. این بزرگترین کمک به من است. برایش غذا بپزی، می‌گویند غذا نمی‌خواهم، یک کاری برای پجهام پیدا کن؛ درست است؟ یا کمک کن اعتیادش درمان شود. این اصلاً بزرگترین کمک است. (۱۴۰۱/۰۴/۰۲)	اسراء/۲۳: توسعه در معنای «احسان به والدین» و تعیین مصداق‌های بیشتر	تعیین و کنترل جهت راهبردی

عرصه سبک زندگی	قسمت منتخب از سخنرانی شهید رئیسی	وجه استناد قرآنی	مؤلفه حکمرانی
ازدواج، روابط جنسی و روابط خانوادگی	نسبت به ازدواج و ترغیب به ازدواج، آنچه امر و دستور در آیات نورانی قرآن آمده و آنچه در سخن امامان و پیشوایان دینی ما آمده، فراوان است: «و انکحوا الایامی»، دستور و امر است، النکاح سنتی، یا امیرالمؤمنین(ع) فرمودند: تزوجوا. در جوامع روایی ما دستور به ازدواج بسیار است. این هم قبل از اینکه دستور صریح خدا و پیامبر در قرآن و روایات باشد، فطرت و خواسته بشر، کشش انسان، بقای نسل انسان همین را ایجاب می‌کند و تأکید است بر اینکه باید این طریق و راه هم برای احساسات و عواطف، تنظیم احساسات و عواطف انسان، تشکیل کانون گرم برای خانواده و تشکیل خانواده از مسائل بسیار مهمی است که امروز می‌تواند در جامعه بشری موجب بشود که بحران خانواده که از بحران‌های مهم جامعه امروز ما در دنیاست، که به‌جای ازدواج امور دیگری را دارند تبلیغ و منتشر می‌کنند؛ اموری که انحرافی است. در این باب انحراف بسیاری وجود دارد و تعجب است که کشورهایی می‌خواهند نشان تمدن و مدنیت را در عالم برای کشورها به ازدواج نکردن و ترک ازدواج نشان بدهند و به امور دیگری غیر از ازدواج اهمیت می‌دهند که امر بسیار بسیار زشت و ناپسندی است. آنچه امروز دارد به‌عنوان نشان مدنیت و تمدن در عالم به‌عنوان یکی از شاخص‌های تمدنی معرفی می‌شود که این از زشت‌ترین کارهای اخلاقی، ضد انسانی و ضد حیات و تداوم حیات بشری است. مگر ممکن است که انسان خودش زمینه از بین رفتن و انقراض نسل بشر را فراهم آورد و به آن دامن بزند؛ یعنی بخوشکاری کند که نسل بشر منقرض بشود؟ اصلاً این با اصول انسانی و بشری و حقوق انسان و اولیات از فهم انسان نسبت به این جامعه و بشریت سازگار است؟ حالا شما ببینید که چگونه در عالم دارند به این مسئله دامن می‌زنند و بدترین، زشت‌ترین و ردیانه‌ترین مسئله اخلاقی را به‌عنوان یک شاخص تمدنی معرفی می‌کنند و می‌خواهند شخصیت‌ها و عالم را اندازه‌گیری کنند و روز به روز هم دنبال این هستند که این امر بسیار زشت را در عالم عادی کنند. عجیب است. ببینید، کار عالم به کار رسیده است که بدترین امور که ضد حیات بشر و ضد حیات انسان و سبب انقراض نسل بشر است؛ یعنی آغاز انقراض نسل بشر است، به عنوان یک شاخص تمدنی معرفی بشود. اینجاست که مسئله خانواده بسیار مهم است. بحران خانواده امروز در جهان، بحران بسیار مهمی است و باید همه اقدامات، به مسئله خانواده در عالم جلوه بدهد و خانواده مسئله بسیار مهمی است. فقط سخن از دین اسلام نیست، ادیان مختلفی در عالم وجود دارد، اما امروز آنچه دارد توسط غربی‌ها ترویج می‌شود و رسانه‌های بسیاری دارند این فرهنگ غلط را ترویج می‌کنند، ترک ازدواج و ترویج اموری است که این امر حتماً ضد حیات انسان و بشریت است و به‌عنوان یک افتخار هم از آن یاد می‌کنند ... بعضی از مراکز مشاوره ما به طلاق و جدایی دعوت می‌کنند. من مراجعه به این مراکز مشاوره را درست نمی‌دانم. این‌ها مشورت‌های درست نمی‌دهند. راهکار رفع مشکل خانواده چیست؟ مراجعه به دادگاه، خبر. «حکماً من اهله و حکماً من اهلها». اگر نشد خودشان با هم تفاهم کنند، دو نفر از افراد فامیل بنشینند مسئله را حل کنند. چرا؟ چون گاهی حکم دادگاه به ادامه زندگی صادر می‌شود، ولی اتفاق نمی‌افتد و گاهی به قطع ارتباط صادر می‌شود و باز هم اتفاق نمی‌افتد. با هم می‌روند و بعد از دو روز زندگی می‌کنند. معلوم می‌شود که راهکار مسئله دادگاه نیست. راهکار خانواده، خانواده به‌عنوان یک جامعه کوچک خودش سازوکارهای مربوط به خودش را دارد. (۱۴۰۱/۰۴/۱۰)	نور/۳۲: دستور قرآن به ازدواج افراد فاقد همسر نساء/۳۵: سازوکار پیشنهادی قرآن برای حل اختلافات میان زن و مرد در خانواده	تعیین و کنترل جهت راهبردی
تعاملات اجتماعی و اخلاقی شهروندی	او (شهید سلیمانی) روح بزرگی بود، که به تعبیر قرآن کریم که در مورد یاران رسول‌الله(ص) می‌فرماید: «محمد رسول الله والذين معه ائله و رحماء بينهم» در مقابل امریکایی‌ها و دشمنان دین سخت بود، اما به یک پچه شهیدی که می‌رسید، به یک خانواده محترمی که می‌رسید، به یک مظلومی که می‌رسید، چگونه بی‌تاب می‌شد؟ «رحماء بينهم». در آستان قدس رضوی افتخار خادمی حضرت رضا (ع) را داشتیم، شرف شدند به زیارت حضرت رضا؛ بنده هم به‌عنوان خادم خدمت ایشان رسیدم، فرمود: کاری نمیتوانی بکنی برای این خانواده‌های شهدای فاطمیون؛ برای این خانواده‌های مظلوم؟ گفتم به‌نام حضرت رضا فکر می‌کنم و ۲۴ ساعت دیگر با شما تماس می‌گیرم. حضرت رضا(ع) حواله کرد، عنایت کرد و شصت هفتاد تا از این خانواده‌ها از نابسامانی نجات پیدا کردند. هر جا می‌رفت، دنبال مسئله مردم بود؛ مشکلات مردم، مشکلات خانواده شهدا، مشکلات گرفتارها. آدم فکر نمی‌کرد: آن روح بلند و بزرگ که به مسائل استراتژیک و مهمای می‌پرداخت که برای نه فرمانده، نه کسی که بین میدان و دیپلماسی دوگانگی ایجاد می‌کند، یک دیپلمات مقتدر و یک میدان‌دار دیپلمات، که در هر دو میدان خوش درخشید. (۱۴۰۰/۱۰/۱۳)	فتح/۲۹: اشاره به ویژگی‌های یاران و همراهان راستین پیامبر اعظم(ص)	الگوپردازی هوشمندانه
	آقا خط را تعیین کرده‌اند. به نظر من، همین خط، خط دولت و مجلس و همه ما باشند. نمایندگان مورد مشورت قرار می‌گیرند. فرهیختگان مورد مشورت قرار می‌گیرند. مشورت با هر کسی، خصوصاً عزیزان دلسوز این کشور، هیچ اشکالی ندارد، اما آن که تصمیم می‌گیرد، باید خود استاندار، خود وزیر، خود مدیر و خود مسئول باشد؛ «و مشاورهم فی الامر». فاذا عزمتم فتوکل علی الله. با تمام کسانی که دلسوزند، مشورت بشود. این کار مهم است. (۱۴۰۱/۰۳/۱۲)	آل عمران/۱۵۹: دستور الهی به پیامبر(ص) مبنی بر مشورت با مؤمنان	جلب مشارکت ذی‌نفعان و جامعه مدنی

عرصه سبک زندگی	قسمت منتخب از سخنرانی شهید رئیسی	وجه استناد قرآنی	مؤلفه حکمرانی
تعاملات اجتماعی و اخلاق شهروندی	کارکرد مسجد، هم کارکرد عبادی است، که مسجد است، سجده‌گاه و محل عبادت پروردگار است. یکی از کارکردهای مسجد کارکرد اجتماعی است؛ یعنی رفع فقر، رفع مشکلات مردم، از حال هم با خبر شدن، وقتی می‌رود مسجد، با خبر می‌شود که در همسایگی‌مان یکی هست وضعیت خوب نبود و ما خبر نداشتیم؛ این طوری است دیگر؟ این بنده خدا از کار افتاده، امروز مریض شده، سر کار نمی‌رود، پول هم ندارد که زندگی‌اش را بگذرانند، خوب شد ما آمدیم، یک جوری کمکش کنیم، هیچ‌کس هم نفهمد، زن و بچهاش هم نفهمند. اینها همان کارکردهای مسجد است. کارکردهای مسجد بسیار است. کارکرد اقتصادی دارد، کارکرد اجتماعی دارد، کارکردهای فرهنگی بسیاری دارد؛ و از حال هم با خبر و مطلع شدن، برای کمک‌کردن و مساعدت، «و تعاونوا علی البر و التقوی»؛ این از نشانه‌ها و کارهای تعاون است؛ یعنی این یکی از معاونت‌ها و کمک‌کردن به دیگران است. (۱۴۰۱/۰۴/۰۲)	مائده/۲: ارتقای کارکرد «مسجد» از طریق تطبیق واژه «تعاون» بر کارهای خیری که مؤمنان از طریق مسجد می‌توانند انجام دهند.	جلب مشارکت ذی‌نفعان و جامعه مدنی
رفتار سیاسی	نگاه اسلام به زن خیلی متفاوت است با آنچه امروز مغرب‌زمین به زن دارد؛ حق مالکیت، حق ارث و حق رأی چند سال است که در غرب پا گرفته؟ بیش از صد سال است؟ ۱۴۰۰ سال قبل فرمود: «إذا جاءك المؤمنات يبایعنك علی أن لا یشركن بالله» سخن از رأی است، سخن از بیعت است، سخن از شنیدن رأی زنان است. این چه زمانی است؟ ۱۴۰۰ سال قبل. آن چیزی که در مغرب‌زمین عمل شده، مال صد یا ۱۳۰-۱۴۰ سال قبل است، دیگر خیلی بخواهیم مبالغه کنیم، که سخن از حق مالکیتی، حق ارثی، حق رأی و رأی‌دادن و توجه به آرای زنان است، ولی اسلام چه زمانی گفته توجه به حقوق زن و رأی و خواسته زنان شود؟ این نگاه دین است، نگاه ارزشی است که اسلام دارد. (۱۴۰۰/۱۱/۱۳)	متحنه/۱: اشاره به بیعت جداگانه زنان با پیامبر(ص)	جلب مشارکت ذی‌نفعان و جامعه مدنی
	ایسن را باید از مکتب امام و مکتب سیاسی امام درس بگیریم که توجه به مردم برای همه دولت‌ها و برای دولت ما، که می‌خواهد این نگاه را به مردم داشته باشد، به‌عنوان دولت مردمی، و موفقیت‌هایش را در حضور مردم و با حضور مردم تعریف می‌کند، بسیار اهمیت دارد و مهم‌ترین نکته و محور در ارتباط با تحول، که مسئله عدالت و اجرای عدالت باشد، باز با حضور مردم شکل می‌گیرد؛ «الیقوم الناس بالعدل». مردم اقامه قسط می‌کنند، مردم اجرای عدالت می‌کنند. (۱۴۰۰/۱۱/۱۳)	حدید/۲۵: هدف از ارسال پیامبران این است که مردم به اقامه قسط مباردت کنند.	مشارکت ذی‌نفعان و جامعه مدنی
رفتار سیاسی	روحیه انقلابی، نگاه انقلابی، عمل انقلابی و پایبندی به این مبانی همچنان مورد تأکید مردم در سراسر عالم هست که این انقلاب باید همواره بماند برای نجات انسان و برای اینکه پرچم به دست حجت خدا حضرت ولیعصر(عج) برسد. «و کذلک جعلناکم امة وسطا». ما شما را امت وسط قرار دادیم. عناصری در امت است؛ امت از ماده «امم» است به‌معنی قصد، یک، در امت عنصر هدف‌رپودن و قصدداشتن و مقصدداشتن قرار داده شده. دو، عنصر حرکت؛ امت همواره در حال حرکت است، ایست نیست، سومین عنصر، عنصر پویایی است. امت در حال شدن است «و الی الله المصیر». سی‌و‌هشت امت، سی‌و‌هشت الهی است. امت در حال شکل‌گیری است، آنچنانی که خداوند متعال مقرر کرده است. (۱۴۰۰/۱۱/۲۲)	بقره/۱۴۲: اشاره به خطاب الهی به مؤمنان که شما علاوه بر ویژگی‌های فردی، باید «امت» باشید. نور/۴۲: اشاره به حرکت دائمی جهان هستی به‌سوی خدا	مشارکت ذی‌نفعان و جامعه مدنی
	ماه رمضان پدیدآورنده یک هویت ممتاز به‌نام امت اسلامی است. اساساً یکی از کارکردهای اجتماعی مناسبک دینی همین انسجام در هویت است. پیوندهای ایمانی قوی‌ترین نوع پیوندها بین انسان‌ها است که مؤمنین را به برادران و خواهران ایمانی و جامعه‌مسلمین را به امت اسلامی ارتقا می‌بخشد. آقایان محترم، سفرای محترم کشورهای اسلامی! جمعیت عظیم و رو به رشد مسلمانان در جهان در کنار گرایش فزاینده جوانان به رعایت شریعت اسلامی، نویددهنده دوران جدیدی از عظمت تمدن نوین اسلامی خواهد بود. این در حالی است که الگوی ظاهرقریب لیبرال دموکراسی غربی اینک و به اعتراف خود مقامات غربی، جذابیتش را حتی در غرب از دست داده است و ناسیونالیسم افراطی و اقتدارگرایی از درون جوامع غربی آن را به چالش می‌کشد. در این شرایط امت اسلامی نیاز به وحدت دارد. همان‌طور که قرآن کریم می‌فرماید: امت با عبودیت پروردگار رابطه مستقیم دارد؛ «ان هذه امتکم امة واحدة و أنا ربکم فاعبدون». تفاوت‌ها خللی در واحدپودن امت ایجاد نمی‌کند؛ لذا از یک سو، امت به وحدت قوام می‌یابد و از سوی دیگر، وحدت را باید در امت جستجو کرد. به همین دلیل جریان تکفیر، که از خون جهان اسلام ارتزاق می‌کند، یک انحراف آشکار از صراط مستقیم وحدت امت اسلامی است. (۱۴۰۱/۰۲/۰۸)	انبیاء/۹۲: استناد به رابطه تبدیل احاد مسلمانان به «امت اسلامی» از طریق پذیرش «عبودیت خداوند»	تعیین و کنترل جهت راهبردی؛ مشارکت ذی‌نفعان و جامعه مدنی
	امروز وظیفه همه است در روشنگری و تبیین که به هر وسیله‌ای بتوانند هم جایگاه اسلام و مسلمانان را و هم وضعیت دشمن و ناتوانی او را روشن کنند. بگویند او با همه قدرت‌ش که ادعا می‌کند، بسیار ناتوان است. به ظاهر خود را توانمند و دارای منطق جلوه می‌دهد، اما منطق، استدلال، بیان محکم و قول مسدید را نمی‌فهمد؛ «استخوذ علیهم الشیطان»؛ شیطان بر قلب‌ها و دل‌های آنها مسلط شده، نمی‌توانند حقایق را درک کنند؛ نمی‌توانند نورانیت نور را ببینند؛ نمی‌توانند استدلال و منطق را درک کنند. (۱۴۰۱/۰۷/۲۰)	مجادله/۱۹: استناد به شگرد شیطان در تضعیف یاد خدا و ناتوانی در فهم حق	مشارکت ذی‌نفعان و جامعه مدنی

عرصه سبک زندگی	قسمت منتخب از سخنرانی شهید رئیسی	وجه استناد قرآنی	مؤلفه حکمرانی
محیط زیست و طبیعت	«و استعمرکم فیها»؛ ما شما را برای عمران و آبادی زمین فرستاده‌ایم نه برای بهره‌برداری از زمین. آبادی زمین در چیست؟ «و استعمرکم فیها» باید زمین را آباد کرد؛ در چه؟ در همه اصول و مبانی باید زمین برای اهل زمین آباد شود. این آبادکردن طبیعتاً الزاماتی دارد که باید به آن پایبند بود. (۱۴۰۱/۵/۰۱)	هود/۶۱: استفاده از امر خدا به «عمران در زمین» به عنوان یکی از «کارویژه‌های انسان در زمین» برای لزوم پیروی از احکام اسلام در رویارویی با تصرفات در خلقت.	تعیین و کنترل جهت راهبردی
فناوریهای نو، فضای مجازی و رسانه‌های جمعی و اجتماعی	اولین شرط تحول، تحول در شناخت یا تحول شناختی در نوع رویکرد به مسئله است که اصلاً شورای هماهنگی تبلیغات دارای چه جایگاهی است؟ چه رسالت بزرگی به عهده‌اش است؟ «فلاتخشوهم و اخشون» این یک اصل بسیار مهم است؛ «والله یعصمک من الناس»؛ این پیامی دارد. امروز که می‌خواهند در بسیاری وحشت ایجاد کنند، از مسئله رسانه است. بگوییم که بگویند؛ موضع را اعلام کنیم که این‌گونه ما را مورد نقد قرار دهند. می‌خواهید بروید در این میدان یا نمی‌خواهید بروید؟ این میدان، میدان «فلاتخشوهم و اخشون» است؛ اگر نبود، خداوند برای کارهای مهمش به پیغمبرش نمی‌فرمود؛ تغییر قیله امر بسیار مهمی است، اما بدان جریان رسانه‌ای شایعه‌ساز و فضا‌ساز ممکن است نگذارند رسالت بزرگ تغییر قیله را انجام بدهی، یا رسول خدا، ولی شرط موفقیت تو در این رسالت مهم آن است که بدانی یک جریان و قدرتی است که می‌خواهد توی پیامبر را از این رسالت بزرگ باز بدارد؛ «فلاتخشوهم و اخشون» در معرفی امیرالمؤمنین به عنوان جانشینی خودت، فضا‌سازی می‌کنند، جریان رسانه‌ای غوغا می‌کند، می‌خواهد حق را باطل جلوه بدهد و باطل را حق جلوه دهد، می‌خواهد یک فضای باطل ایجاد کند. این میدان، میدانی است که ممکن است دیگران میدان را بگیرند. ورود به این میدان صلابت، استواری و ایستادگی می‌خواهد و انجام رسالت بزرگ به‌صورت قاطع می‌خواهد و از این فضا هم نباید ترسید. برای چه خداوند متعال به پیغمبرش این هشدارها را می‌دهند که از این فضا ترسید و از آن جایگاه‌های مهمی که خداوند متعال نسبت به آن تأکید فرموده، همین جایگاهی است که امروز مأموریتش به عهده شماست: «الذین یبلغون رسالات الله»؛ این مسئله‌ای است در این میدان، حالا برخی مفسرین فرموده‌اند امر به معروف و نهی از منکر است. اشکالی ندارد، همین است؛ یعنی امر به خوبی‌ها و نهی از زشتی‌ها و پلشتی‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سلوک اجتماعی در این قضیه فریاد دارد. می‌آیند و صحنه‌سازی می‌کنند، می‌آیند شایعه‌سازی می‌کنند، می‌خواهند در ذهن مردم تحریف ایجاد کنند. کسانی که می‌خواهند تحریم در جامعه ادامه پیدا کند، با تحریف می‌خواهند کار را پیش ببرند. (۱۴۰۰/۱/۱۵)	مائد/۳ و ۶۷: اشاره به زمینه‌های لازم برای ابلاغ پیام‌های الهی و اعلان خبر احزاب/۳۹: اشاره به شرایط کار رسانه‌ای	تعیین جهت راهبردی و توانمندسازی و حمایت
شهرسازی، معماری و طراحی فضاهای زندگی			

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

با توجه به مطالبی که مطرح شد، بر اساس اظهارات مستند به قرآن کریم در سخنرانی‌های شهید رئیسی، از بدو ریاست جمهوری تا دهم آبان سال ۱۴۰۱ (زمان تصویب سند «مبانی، اصول و الزامات پیاده‌سازی برنامه جامع سبک زندگی اسلامی - ایرانی» در شورای معین و صحن شورای عالی انقلاب فرهنگی) اجمالاً می‌توان گفت رویکرد شهید رئیسی در حکمرانی سبک زندگی^۱ چنین بوده است:

۱. در عرصه‌های «معنویت، مناسک عبادی و شعائر دینی» و «محیط زیست و طبیعت»، تعیین و کنترل جهت راهبردی مؤلفه محوری حکمرانی بوده است.
۲. در عرصه «تحصیل، تربیت اخلاقی و اندیشه‌ورزی» علاوه بر تعیین و کنترل جهت راهبردی، مؤلفه الگوبرداری هوشمندانه نیز مورد توجه قرار گرفته است.
۳. در عرصه «مدیریت سلامت و حفظ بدن (بهداشت و ورزش)» مؤلفه‌های حکمرانی از طریق تعیین و کنترل جهت راهبردی، ارتقای توانایی‌های سازمانی و توانمندسازی و حمایت بوده است.
۴. در عرصه «رفتارهای اقتصادی و الگوی مصرف» مسیر حکمرانی با مؤلفه الگوبرداری هوشمندانه مطرح شده است.
۵. در عرصه «کسب و کار و کارآفرینی» توجه به مؤلفه‌های جلب مشارکت ذی‌نفعان و جامعه مدنی و توانمندسازی و حمایت را در کنار اعتمادسازی می‌توان مشاهده کرد.
۶. در عرصه «ازدواج، روابط جنسی و روابط خانوادگی» تعیین و کنترل جهت راهبردی همراه با اعتمادسازی دنبال شده است.
۷. در عرصه «تعاملات اجتماعی و اخلاق شهروندی» مؤلفه‌های کلیدی الگوبرداری هوشمندانه و جلب مشارکت ذی‌نفعان و جامعه مدنی در متن سخنرانی‌ها غلبه دارد.
۸. در عرصه «رفتار سیاسی» جلب مشارکت ذی‌نفعان و جامعه مدنی و در برخی موارد تلاش برای تعیین و کنترل جهت راهبردی مشهودتر از دیگر مؤلفه‌ها است.

۱. لازم به یادآوری است آنچه در این مقاله مطرح شد، تنها استنتاج و دالالتیابی نگارنده از منتخب اظهارات (ثبت و پیاده‌سازی شده) مستند به قرآن کریم در سخنرانی‌های شهید رئیسی است و استنباط الگوی حکمرانی ایشان در سبک زندگی، مستلزم بررسی خاطرات شفاهی یاران و همراهان به‌منظور مطالعه اظهارات ثبت‌شده و ملاحظه دقیق سیره عملی آن شهید گرانقدر است.

۹. در عرصه «فناوریهای نو، فضای مجازی و رسانه‌های جمعی و اجتماعی» و «شهرسازی، معماری و طراحی فضاها و زندگی» مؤلفه‌های محوری حکمرانی عبارت است از: تعیین و کنترل جهت راهبردی و توانمندسازی و حمایت. هر چند در سه عرصه «تنظیم زمان، فراغت و تفریحات»، «تغذیه» و «پوشش، آرایش و مُد» (از دید سبک زندگی) اظهار نظر خاصی در بیانات ثبت‌شده شهید رئیسی یافت نشد؛ اما با توجه به وقایع سال ۱۴۰۱ در جلسات غیر رسمی و پیگیری‌های ایشان مفاد قابل توجهی در حوزه «پوشش، آرایش و مُد» وجود دارد که شایسته است از طریق مستندسازی تاریخ شفاهی یاران و همراهان نزدیک ایشان ثبت شود.

منابع

۱. احمدی، سعیده (۱۴۰۰). تضاد منافع عامل اصلی مشکلات و چالش‌های اقتصادی دولت و بخش‌های حاکمیتی، امنیت اقتصادی، ۹(۱۲): ۶۲-۴۹.
۲. بابایی، سحر؛ محمدی، اکبر و توکلی، غلامرضا (۱۴۰۳). قابلیت‌های حکمرانی سازمان‌های دولتی با تحلیل نگرش خبرگان، فصلنامه مطالعات مدیریت راهبردی، ۱۵(۱): ۱-۱۹.
۳. توکلی، محمدجواد (۱۴۰۰). ساختار حکمرانی بخش عمومی در اقتصاد سیاسی اسلامی، فصلنامه تحقیقات بنیادین علوم انسانی، ۷(۱): ۶۷-۴۱.
۴. حاجی حسینی، حجت‌اله و کریمیان، زهره (۱۳۹۸). فرایند سیاست‌گذاری و حکمرانی علم، فناوری و نوآوری، فصلنامه سیاست علم و فناوری (ویژه‌نامه جامع سیاست علم و فناوری)، ۱۲(۲): ۷۱-۸۶.
۵. دالوندی، اصغر؛ سیدباقر مداح، سادات؛ خانکه، حمیدرضا؛ بهرامی، فاضل؛ پروانه، شهریار؛ حسام‌زاده، علی؛ دالوندی، نیوشا و کیانی، تیم (۱۳۹۱). تبیین سبک زندگی سلامت‌محور مبتنی بر فرهنگ اسلامی، فصلنامه تحقیقات کیفی در علوم سلامت، شماره ۴: ۳۳۲-۳۴۳.
۶. دینی، علی؛ حاج حسینی، حجت‌اله؛ میرعمادی، طاهره و رمضانپور نرگسی، قاسم (۱۳۹۸). حکمرانی، نظام نوآوری ملی و ظرفیت جذب، هم‌پایی و نوآوری فناورانه (مدل‌سازی نظری)، فصلنامه مدل‌سازی اقتصادی، ۱۳(۳): ۱-۳۳.
۷. سینا، کرم و آقاجانی، حسنعلی (۱۴۰۲). تدوین راهبردهای منابع انسانی با رویکرد مدیریت دانش در شرکت‌های دانش‌بنیان ایران، فصلنامه مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، ۷(۱): ۲۳۹-۲۶۶.
۸. صالحی، سید رضا (۱۳۸۱). الگوهای سبک زندگی ایرانیان، تهران: پژوهشکده تحقیقات استراتژیک.
۹. صفری، احرام و ابراهیم، کریم (۱۴۰۱). اولویت‌بندی حوزه‌های کاربردی به‌منظور جاری‌سازی فناوری هوش مصنوعی با روش تحلیل مضمون و کپراس، فصلنامه پژوهش در مدیریت و عملیات، ۱۳(۴): ۹۱-۱۱۰.
۱۰. عالی، محمدباقر؛ غضنفری، مهدی؛ پورصادق، ناصر و پورعزت، علی اصغر (۱۴۰۳). تعریف حکمرانی (فراتر کتب چپستی حکمرانی)، فصلنامه حکمرانی متعالی، ۵(۲): ۶۳-۸۹.
۱۱. عطایی، وحید؛ ابراهیمیان، حجت‌الله و حکاک‌زاده، محمدرضا (۱۴۰۳). تبیین حکمرانی خوب در قوه قضائیه جمهوری اسلامی ایران با استفاده از الگوی سایبرنتیک، فصلنامه مطالعات فقه اقتصادی، ۶(۵): ۲۶۹-۲۸۶.
۱۲. قربانی، علیرضا؛ حمزه‌پور، مهدی و کیاء، علی اصغر (۱۴۰۲). شناسایی و تحلیل راهبردی عوامل مؤثر بر بهبود عملکرد حکمرانی فضای مجازی در جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه مطالعات رسانه‌های نوین، ۹(۴): ۱-۴۳.
۱۳. کلبه‌داری، سیمرا؛ صبحیه، محمدحسین و ابراهیمی، سیدنصرالله (۱۳۹۶). بررسی مؤلفه‌های حکمرانی مطلوب در پروژه‌های بزرگ‌مقیاس چندسازمانه مشارکت مدنی، فصلنامه مدیریت دولتی، ۹(۴): ۶۶۵-۶۸۶.
۱۴. محمدی، نعیمة (۱۳۹۸). الگوی حکمرانی مشارکتی با رویکرد نهادی در توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر در ایران، رساله دکترای مدیریت دولتی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
۱۵. مهدوی کنی، محمدسعید (۱۳۸۷). مفهوم سبک زندگی و گستره آن در علوم اجتماعی، تحقیقات فرهنگی ایران، شماره ۱: ۱۹۹-۲۳۰.
۱۶. واثقی بادی، محمد و بنی اسد دشتابی، صالح (۱۴۰۱). جایگاه مفهوم تعارض منافع در حکمرانی و خط‌مشی‌گذاری عمومی، فصلنامه حکمرانی متعالی، ۳(۱): ۱۵۹-۱۹۰.